

PASTVA

AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY

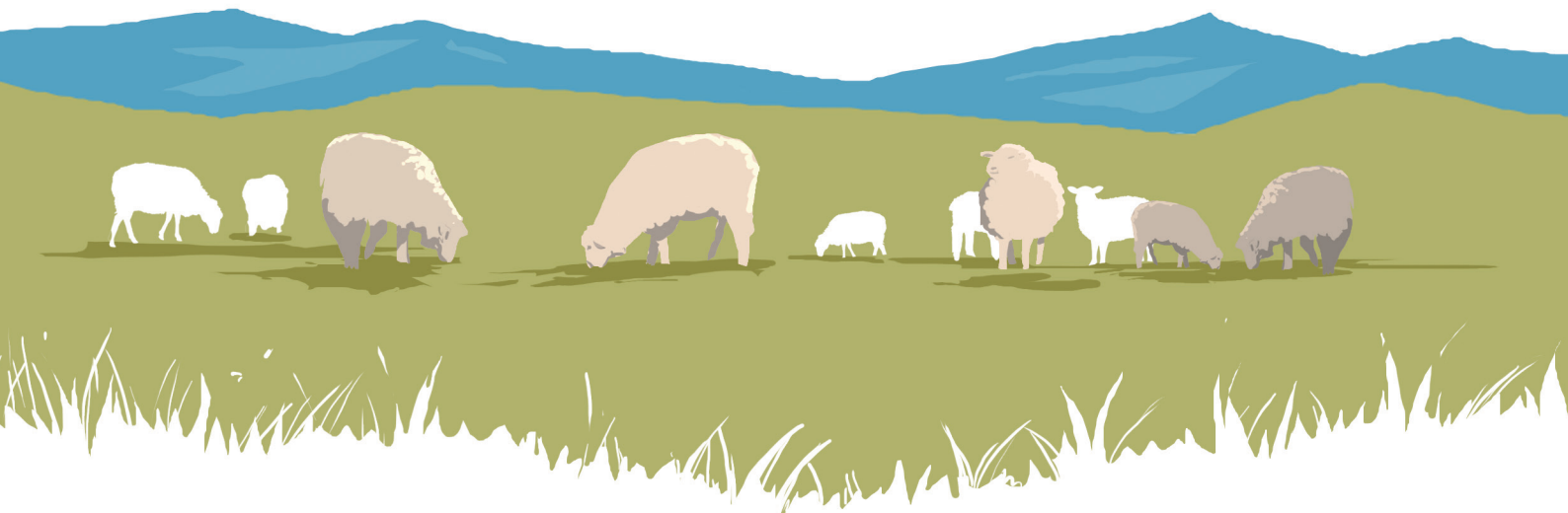
LIFE
ČESKÉ
STŘEDOHŘÍ

Lze zajistit údržbu lokalit i jinak?

Zapojme hospodářská zvířata.

Máte zarostlý pozemek, který dle vyprávění pamětníků býval pastvinou? Zkuste na něj znovu pustit pár hospodářských zvířat! Za krátký čas bude toto místo nejen plné květů, ale i živočichů. A to rozhodně stojí za snahu.

Dnes už jsou opravdové nepřehnojené pastviny velmi vzácné. Rostliny zde mají typický růst s přitisklými růžicemi nízko u země. Na ně i k pasoucím se zvířatům přilétá množství hmyzu, které zase představuje potravu třeba pro hmyzožravé ptáky. Kolik z vás potkalo v životě dudka nebo sýčka? Ti by se třeba mohli na vaší pastvině zabydlet. Nezaručíme, že s živými sekačkami na trávu bude méně práce než s kosením louky vlastními silami, rozhodně ale jejich chovem přispějete k druhové rozmanitosti kolem sebe. Je praxí ověřeno, že šetrná pastva na dlouhodobě kosených loukách zvyšuje podíl kvetoucích rostlin.

Jak začít s chovem a pastvou?

Papíry, zákony a zase papíry. Pokud chcete začít s chovem hospodářských zvířat, je nutné pamatovat na to, že všechna hospodářská zvířata musejí být registrovaná a označená. Následující body shrnují vaše povinnosti dané **plemenářským zákonem** (Zákon č. 154/2000 Sb.).

- Zaregistrovat stáj u Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF). Získáte registrační lístek chovatele, číslo hospodářství a číslo stáje v něm. Nemusí se registrovat chovatel, který vlastní koně umístěné v nájemních stájích.
- Přehlásit zvířata od prodávajícího.
- Objednat ušní známky, a to na každé zvíře dva kusy. Zvíře musí mít známku v každém uchu.
- Mláďata označovat do 6 měsíců od narození a následně hlásit do ústřední evidence. U skotu platí povinnost hlásit mláďata do 72 hodin od narození.
- Do 7 dnů hlásit změny ve stádě způsobené úhyny, prodejem nebo jinými příčinami.
- V případě úhynu volat asanační ústav a kadáver nechat odvézt. Důležité je uchovat potvrzení o asanaci.
- V případě rozšiřování chovu o další druh zvířat nutné zaktualizovat registraci u SZIF.

Pro více detailů k chovu hospodářských zvířat navštivte stránky
Českomoravské společnosti chovatelů: www.cmsch.cz

Co stádečko dovede udělat s chudým porostem?

Zvířata při pohybu po pastvině rozrušují travní drn, vznikají tedy větší či menší plošky holé půdy. Jejich velikost záleží na druhu a množství zvířat a délce jejich pobytu na pastvině. Na takových ploškách mají příležitost vyklíčit semena uložená v půdě nebo přilétnutá z okolí a mohou se tu uchytit konkurenčně méně silné druhy rostlin, které často patří ke vzácnějším druhům. Místa s holou půdou potřebují ke svému vývoji i některé druhy hmyzu. Zvířata také sama přispívají k rozšiřování různých druhů rostlin. Některá semena přenášejí v srsti. V tom vynikají ovce díky husté kudrnaté a mastné vlně. Jiná projdou s potravou jejich zažívacím ústrojím a ve výkalech se dostávají na lokalitu.

Díky své vybíravosti zvířata vytvářejí mozaiku různě spasených míst. Konkurenčně silné a zároveň chutné trávy zvířata spásají sotva trochu obrostou a tím potlačují jejich bujení. Cenné konkurenčně slabé rostliny, které jinak v porostu velkých trav neobstojí, tak mohou lépe prosperovat. Jistě jste již někdy zaznamenali, že po opuštění pozemku zvířaty jsou na pastvině stále přítomny nespasené rostliny. Nazýváme je nedopasky. Často se jedná o rostliny v okolí výkalů, rostliny jedovaté, trnité a rostliny s podřadnou krmnou hodnotou. Někdy však nedopasky vznikají také vyšší nabídkou travního porostu. Počet zvířat na pastvině zkrátka nestačí na spasení veškeré píce, případně zvířata ztratí o starý porost zájem. Nedopasky se často stávají útočištěm bezobratlých živočichů, kteří zde nalézají potravu a mohou zde také bezpečně dokončit svůj vývoj od vajíčka přes housenku nebo jinou larvu až po dospělce.

V nedopascích mohou dokonce zahnízdit některé druhy ptáků jako lindušky nebo skřivan polní.

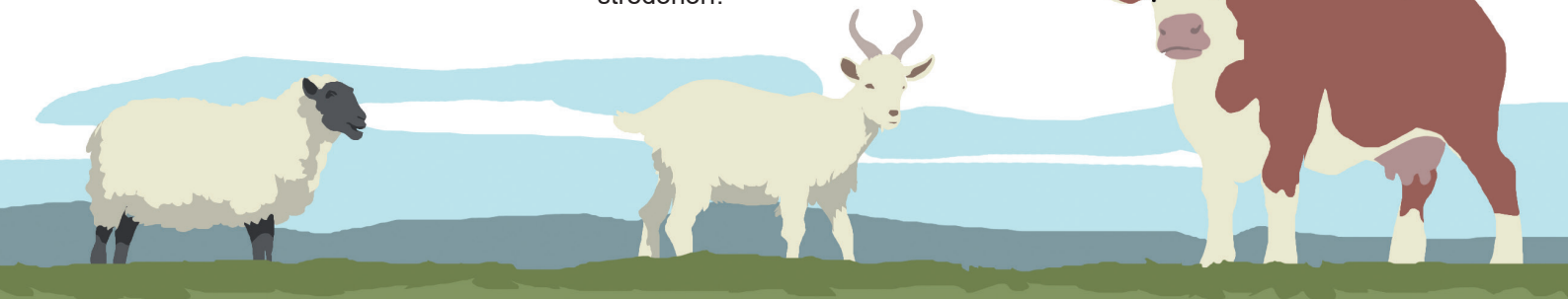
POZOR! Všeho moc škodí. Pokud vznikne příliš mnoho nedopasků, je potřeba alespoň část odstranit. Zejména nedopasky, ve kterých rostou výmladky křovin, nebo nežádoucí invazní a expanzivní rostliny, jako například třtina křovištní, lopuchy, širokolisté šťovíky nebo bodláky, které by se mohly kvůli ponechání šířit.

Jak a čím pást?

Ovce je vybíravá a při pastvě se zaměřuje na spodní část porostu. Porost ukusuje a spásá ho na výšku kolem 2-3 cm. Při pastvě vzrostlejší vegetace se výrazně vyhýbá kvetoucím travám. Nevyhýbá se pokáleným místům po skotu. Spásá i dřeviny. Většinou nerespektuje elektrické ohrazení. Její srst je totiž výborný izolant. Lepší je tedy ovce vyhnat na pastvu ostříhané, pak už elektrický ohradník respektují i po opětovném nárůstu vlny. Jelikož působí na půdu nižším tlakem než skot nebo kůň, je na pastvinách nižší riziko půdní eroze.

Jsou **kozy** opravdu tak mlsné? Koza si vybírá chutné trávy a bylinky. Na rozdíl od ovcí navíc ráda okusuje i dřeviny a kvetoucí trávy. Při spásání vzrostlejší vegetace zaměřuje pozornost na střední část porostu. Porost ukusuje a spásá na výšku větší než 5 cm. Vyhýbá se však pokáleným a pomočeným místům. Jejich pohyb je méně erozivní, protože působí na půdu nižším tlakem než skot nebo kůň. Kozy s ovci si poradí i se suššími porosty teplomilných strání. Jejich stáda se proto často využívají pro péči o ochrannýský cenné lokality nejen v Českém středohoří.

Skot je nevybíravý a dokáže vypást i velmi zanedbaná území zarostlá vysokou trávou a plná náletových dřevin. Porost spásá na výšku větší než 3–5 cm, zachytí ho jazykem (při nízkém porostu pysky) a uškube. Vyhýbá se pokáleným místům. Většinou nerespektuje elektrické ohrazení. Svou vahou však působí značně erozivně, což může znamenat problém na svažitých pozemcích.

Kůň je vybíravý a zaměřuje se na spodní část porostu. Porost spásá na výšku 3 cm. Zachytává ho pysky a odhryzne. Vylučování exkrementů provádí na určitých místech, která nejsou spásána a silně se zaplevelují zejména širokolistými šťovíky. Respektuje elektrické ohrazení. Pastva koňmi není vhodná do svažitých sušších území, kde může způsobit erozi. Kůň preferuje traviny před bylinami. Dokáže vypást i houževnatou třtinu křovištní, které se v druhé půlce sezóny většina zvířat vyhýbá.

Ojediněle se stáda ovcí nebo skotu doplňují osly. Ti krom šťovíků, bodláků, kopřiv a pokálené trávy spasou vše zelené. Nedělají jim problémy ani dřeviny, jejichž dřevo umí částečně trávit. To může pomoci při snaze zbavit pastvinu náletů.

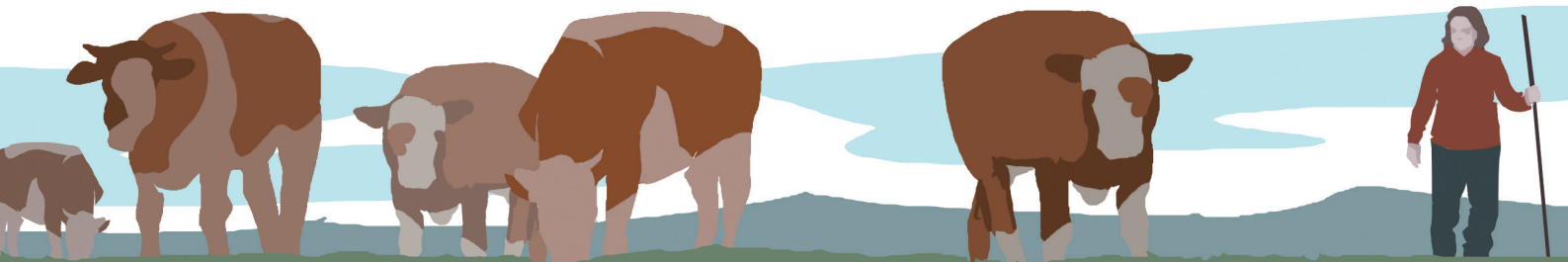
Intenzivní, nebo extenzivní pastva. Co je lepší pro ochranu přírody?

Extenzivní pastva

Pastva menšího množství zvířat, kdy je porost spásán selektivně. Nejdříve jsou spásány nejchutnější rostliny a následně teprve rostliny méně hodnotné a přestálé. Na pastvině také zůstává větší podíl nedopasků, často obohacený o kvetoucí byliny. Vzhledem k nižšímu zatížení a zvýšenému podílu nedopasků se jedná o pastvu nejčastěji využívanou ochranou přírody. Právě extenzivní forma pastvy umožňuje využívat mnohem širší spektrum hospodářských zvířat pro přírodně cenné lokality. Vše však musí probíhat podle předem domluvených pravidel s orgánem ochrany přírody a **téměř vždy za přítomnosti pastevence**, který v případě potřeby může zvířata usměrnit.

Intenzivní pastva

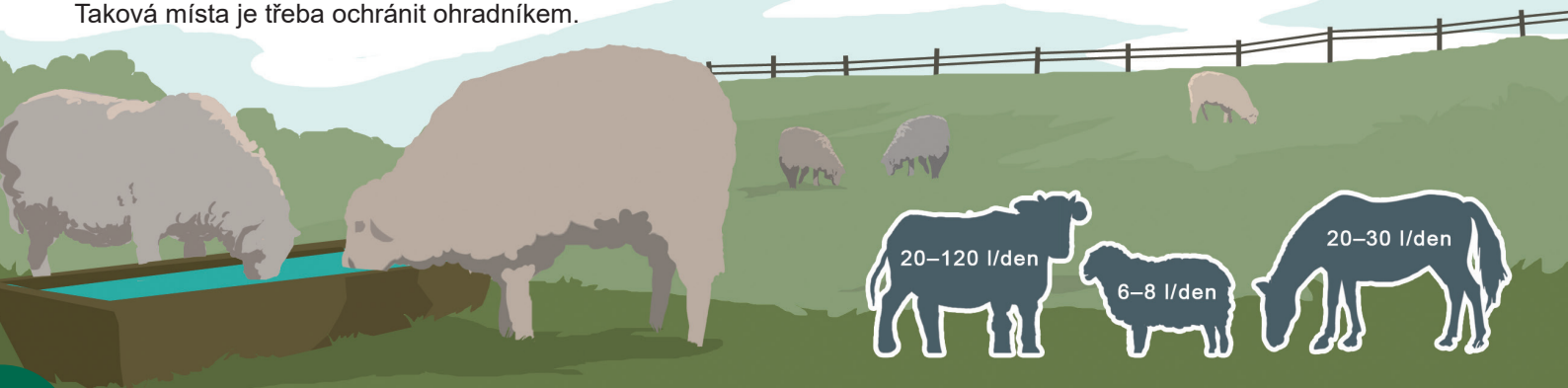
Intenzivní pastvou je míněna pastva většího množství zvířat. Zvířata jsou na pastvině umístěna do té doby, než je porost maximálně spasen a teprve pak jsou přesunuta na jinou plochu. Ochrana přírody využívá intenzivní pastvy většinou za účelem obnovy velmi zanedbaného travního porostu s náletem dřevin. Často se jedná o jednorázovou záležitost, s následnou již extenzivní údržbou. Naopak intenzivní pastva provozovaná běžně v rámci zemědělského hospodaření k biodiverzitě příliš nepřispívá. Takto využívané pastviny jsou zpravidla druhově chudé, a to vlivem vysokého zatížení a přehnojení nebo se jedná o cíleně zatravněné plochy s vysoce produkčními travinami a jetelovinami. Intenzivní pastviny jsou primárně zaměřeny na produkci travní hmoty pro pasoucí se zvířata.

Dlouhodobá pastva na stejných lokalitách může vést ke změně druhové skladby rostlin a louky mění v pastviny. Na nich přežívají jenom rostliny, které jsou na pastvu adaptovány snadným obrůstáním nebo které se spásání brání trny, jedem či nízkým vzrůstem. Druhová pestrost se tak mění. Botanici a entomologové se v posledních letech shodli na tom, že pro zachování maximální druhové pestrosti rostlin i živočichů je nejlepší občasné střídání pastvy a sečení.

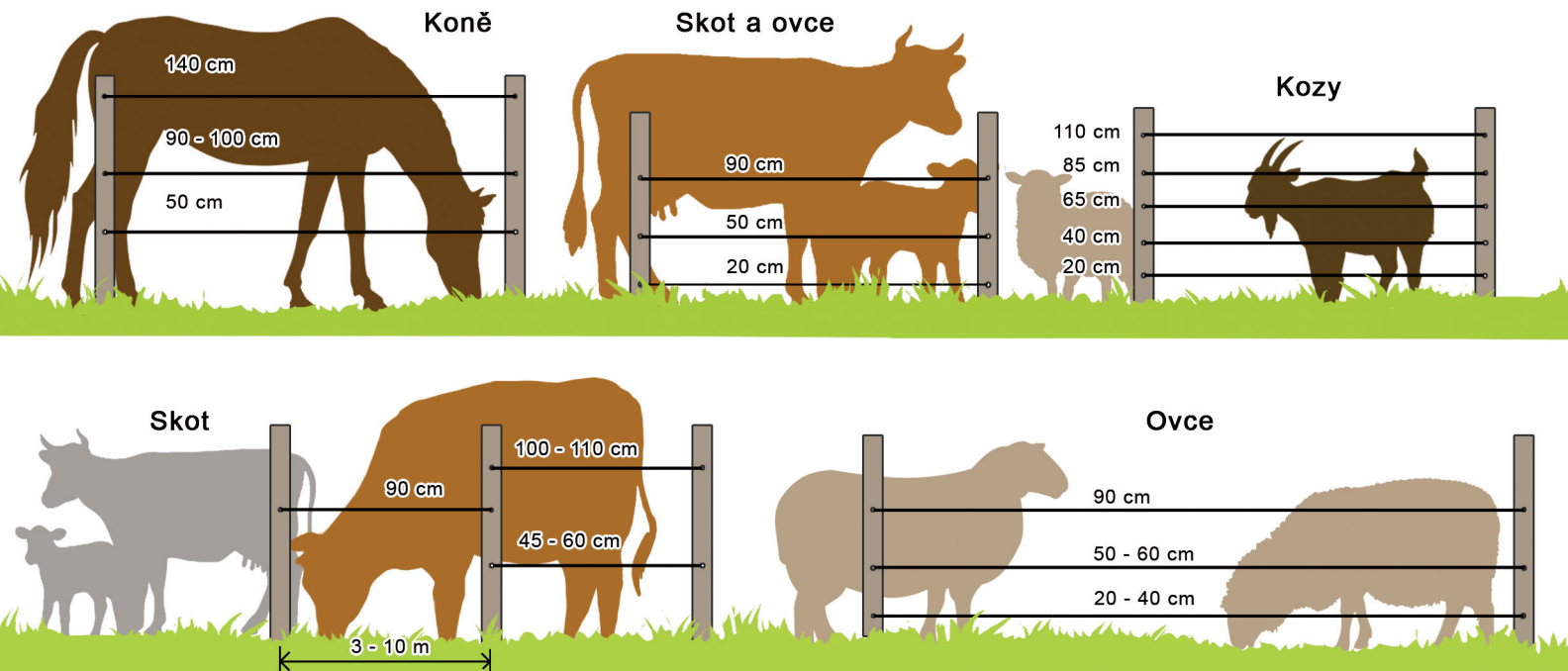
Co ještě pro zvířata na pastvině zajistit?

Při vedení pastvy je důležité zajistit hospodářským zvířatům **stín**, dostatek **vody** a **minerální liz**. Část tekutin získávají zvířata z píce. V té však obsah vody dle počasí a stáří rostlin kolísá. Víte, jaké jsou vodní nároky zvířat? Dospělý skot potřebuje 20–120 litrů vody za den. Dospělé ovce a kozy potřebují mezi 6 a 8 litry vody denně, koně a osli pak 20 až 30 litrů. Potřeba vody se však také odráží od aktuálních klimatických podmínek a stavu travního porostu na pastvině. Většinou bývá nutné vodu na pastvinu dovážet. Napájení z potoka je možné na základě dohody s orgány ochrany přírody, vodoprávním úřadem a správcem toku. Většinou se jedná o místa, kde nehrozí znečištění nebo narušení břehů a dna. Pokud by hrozilo narušení břehů, je vhodné nejprve projednat zpevnění části břehu s dotčenými orgány a zbytek úseku vodoteče ochránit pastevním ohradníkem. Dále je potřeba počítat s tím, že stromy uvnitř pastviny budou zvířata využívat k drbání a v některých případech je mohou začít okusovat. Stromy je proto před zvířaty nutno chránit, ať už elektrickým nebo pevným oplocením. K tůním a prameništím pasená zvířata nepouštějte. Jedná se o citlivé biotopy vzácných druhů rostlin a živočichů a hrozilo by jejich zničení. Taková místa je třeba ochránit ohradníkem.

U elektrických ohradníků je potřeba pravidelně kontrolovat jejich celistvost a funkčnost a vysekávat pod nimi trávu. Mohou se do nich navíc zamotat pasená nebo divoká zvířata a následkem toho i uhynout.

Podle charakteru pozemků a pasených zvířat volíme typ oplocení (počet lanek a jejich umístění).

TIP: Pomocí oplocení jsou zvířata nucena spásat i méně chutné a méně výživné rostliny, ale pokud mají jídla nebo vody nedostatek, ani ohradník je na místě zpravidla neudrží.

Jaká pravidla má pastva v chráněných krajinných oblastech?

Základním pravidlem, které by mělo platit i mimo chráněná území, je zachování prostupnosti krajiny pro zvěř. Primárně je proto třeba na pastvinách využívat mobilní pastevní ohradníky, napájené z mobilních zdrojů, a v době nepřítomnosti stáda je z pastviny odstranit. Ohradníky by neměly křížit veřejné cesty a komunikace či se dostávat do jejich bezprostřední blízkosti, kde by mohly ohrožovat pohyb osob a provoz vozidel. Pevné ohrady, které již v některých případech mohou splňovat podmínky pro povolení stavebního úřadu, je vhodné umisťovat pouze na místa předem dohodnutá a odsouhlasená orgánem ochrany přírody.

Na území I. a II. zón ochrany přírody chráněných krajinných oblastí je potřeba se vyvarovat intenzivní pastvy, která je zde **zákonem zakázána**. V tomto směru je potřeba zvážit zejména umístění zimoviště hospodářských zvířat, kde probíhá přikrmování a na kterém je vlivem klimatických podmínek zhoršený stav celistvosti půdního povrchu. Vždy je vhodné jeho umístění konzultovat s orgánem ochrany přírody a opatřit si případná povolení.

Stavby vázané na chov hospodářských zvířat (přístřešky, seníky, atp.) je třeba primárně umisťovat do blízkosti sídel a na plochy k tomu vymezené územně plánovací dokumentací. Mimo zastavěné území sídel by se doprovodné stavby měly umisťovat pouze zcela výjimečně a za předem dohodnutých podmínek s orgánem ochrany přírody a dalšími dotčenými orgány.

V případě, že se rozhodnete na pastvu hospodářských zvířat čerpat finanční příspěvek formou dotačních titulů, je třeba se řídit také jejich podmínkami. Dotační tituly jsou často propojeny se stanovisky orgánů ochrany přírody, jimž jsou lokality známe a mohou případně reagovat na aktuální situaci a potřeby stanoviště tak, aby nedošlo k poškození zájmů ochrany přírody (např. souhlas s posunem termínu seče, souhlas s ponecháním nedopasků).

V současné době je nutné v Českém středohoří a dalších (zejména příhraničních) oblastech počítat s přítomností **vlků obecných**. Na možné riziko upozorňují pracovníci Agentury ochrany přírody a krajiny ČR i dalších orgánů ochrany přírody. V těchto oblastech je třeba zvířata chránit přes den i v noci za pomoci přenosného elektrického ohradníku nebo pevnou ohradou v kombinaci s elektrickým ohradníkem a pasteveckým psem. Velice důležité je zabezpečení plotu u země, protože se vlci nejčastěji k chovaným zvířatům podhrabávají. Ploty a ohrady přeskakují jen opravdu výjimečně, přesto by jejich výška měla být minimálně 120 cm.

Informace k výskytu vlka, k prevenci útoků, finanční i materiální podpoře prevence nebo k řešení škod jsou dostupné na webu **www.navratvlku.cz**.

Při pastvě je třeba brát v potaz turisty. Často totiž probíhá na turisticky atraktivních lokalitách. Je dobré v okolí rozmístit informační cedule upozorňující na probíhající pastvu, rozmístěné elektrické ohradníky a zdůraznit potřebu klidného chování a držení psů pod kontrolou, aby nedošlo k vyplašení stáda. **Při využívání pasteveckých psů k ochraně hospodářských zvířat jsou cedule informující o jejich přítomnosti na pastvině nutností.**

Víte, že na údržbu cenných lokalit je možno čerpat příspěvek formou dotace?

A to v rámci:

Operačního programu
Životní prostředí
(2021–2027)

Krajinotvorných programů Ministerstva
životního prostředí (Program péče o kraji-
nu, program Podpora obnovy přirozených
funkcí krajiny)

Různých dotačních
programů jednotlivých krajů

Pro bližší informace o vhodných dotačních programech se obraťte na pracovníky regionálního pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, Správy CHKO České středohoří nebo krajských úřadů Ústeckého či Libereckého kraje.

Také navštivte: **www.dotace.nature.cz**

Informace o jednotlivých stanovištích a druzích rostlin nebo živočichů chráněných evropskou soustavou Natura 2000 a jejich rozšíření naleznete zde:

Seznam habitatů

Karty druhů

Standardy AOPK ČR

PŘÍRODA JE NAŠE DĚDICTVÍ I BUDOUCNOST.

Ministerstvo životního prostředí

Text: Kolektiv autorů – M. Kobyláková, R. Stejskal, Š. Kopecká, V. Vlačíha, O. Nitsch. **Foto:** O. Nitsch, R. Stejskal, L. Benešová, K. Tremlová, M. Vlček. **Grafická úprava a kresby:** Petr Vyoral. **Vydání:** druhé. **Editor:** I. Jongepierová, G. Kubatová, L. Zachystalová, R. Stejskal. **Tiskárna:** TNM PRINT s.r.o. **Počet výtisků:** 4000 ks. **Rok vydání:** 2023. **ISBN:** 978-80-7620-121-7

Informační brožuru vydala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR z projektu LIFE České středohoří (LIFE16 NAT/CZ/000639) podpořeného z finančního nástroje Evropské unie LIFE a Ministerstva životního prostředí. Údaje a informace v něm uvedené vyjadřují názor či stanovisko pouze Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Evropská komise a MŽP nejsou odpovědní za jakékoli použití informací, které tato brožura obsahuje.